

АЖИТАЕВА ЛАУРА АМАНТАЙҚЫЗЫНЫҢ
8D08103 – «Жеміс-көкөніс шаруашылығы» білім беру бағдарламасы
бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған «Оңтүстік
Қазақстан жағдайында жүзімнің жаңа сорттары мен гибрид түрлерін
өсірудің шаруашылық-биологиялық негіздеу және бағалау» тақырыбында
орындалған диссертациялық жұмысына

РЕСМИ РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшем шарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқалардың бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Ажитаева Лаура Амантайқызының 8D08103 – «Жеміс-көкөніс шаруашылығы» білім беру бағдарламасы бойынша философия (PhD) докторы дәрежесін алуға арналған «Оңтүстік Қазақстан жағдайында жүзімнің жаңа сорттары мен гибрид түрлерін өсірудің шаруашылық-биологиялық негіздеу және бағалау» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы ғылымның даму бағыттарына сәйкес орындалған. Изденуші Л.А. Ажитаеваның диссертациялық жұмысы BR10765032 «Био және IT-технологиялары жетістіктері негізінде жемістер мен жидектердің, жаңғақ дақылдарының және жүзімнің сорттары мен будандарын құру, оларды Қазақстанның әр түрлі аймақтары үшін өсіру технологияларын әзірлеу» тақырыбындағы бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру жоба (Мемлекеттік тіркеу №0121PK00793) аясында жүргізілді, 2021-2023жж.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Жұмыс ғылымға елеулі үлес қосады, оның маңыздылығы айқын көрсетілген, әсіресе жаңа жүзім сорттары мен гибрид түрлерін аймақтық жағдайларға бейімдеу контекстінде, бұл өңірдің азық-түлік және

			экономикалық тұрақтылығын арттыруға ықпал етеді.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары ; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Автордың дербестік деңгейі жоғары деп бағаланады – ғылыми жұмыста авторлық ұстаным, зерттеу міндеттерін дербес түрде қою, мәліметтерді жинау, өңдеу және интерпретациялау тәсілдері айқын көрініс тапқан.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген ; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Тақырыптың өзектілігі негізделген . Диссертацияда жоғары өнімділігі мен биотикалық және абиотикалық факторларға төзімділігі бар жаңа бейімделген жүзім сорттары мен гибрид түрлерін әзірлеу және енгізу қажеттілігі сияқты маңызды ғылыми және практикалық мәселе қарастырылады. Климаттың өзгеруі және сапалы ауылшаруашылық өнімдеріне сұраныстың артуы жағдайында зерттеу тақырыбы Қазақстан үшін ғана емес, ұқсас табиғи жағдайлары бар басқа елдер үшін де айтарлықтай өзектілікке ие.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) айқындайды ; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	Диссертациялық жұмыстың мазмұны мәлімделген тақырыпты толық айқындайды . Жұмыстың құрылымы логикалық тұрғыда дұрыс құрылған: әр бөлім зерттеудің жалпы мақсатымен үйлеседі және жаңа сорттар мен гибрид түрлерді бағалау, оларды өсіру жағдайлары, сондай-ақ олардың биологиялық және шаруашылық сипаттамаларына катысты негізгі аспектілерді жан-жақты ашады.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді ; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	Зерттеу жұмысының мақсаты мен міндеттері тақырыпқа толық сәйкес келеді . Диссертацияда қойылған мақсат пен міндеттер зерттеу мәселесінен логикалық түрде туындайды және оны шешуге бағытталған. Олар жұмыс барысында бірізді түрде жүзеге асырылып, зерттеудің тұтастығы мен аяқталғандығын

			қамтамасыз етеді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан ; 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ.	Диссертацияның барлық бөлімдері мен тұжырымдары өзара толық байланысқан . Жұмыста мәселенің қойылуы мен әдебиеттерге шолуынан бастап, әдістеме, зерттеу нәтижелері мен қорытындыларына дейін ішкі логикалық бірізділік сақталған. Теориядан практикаға көшу әдістемелік тұрғыдан дұрыс жүзеге асырылған.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар ; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	Автордың жаңа шешімдері негізделген, терең сыни талдау жүргізілген. Автор қолданыстағы тәсілдерге, әдістерге және сорттарға жан-жақты талдау жасаған. Перспективалы жаңа жүзім сорттары мен гибрид түрлерін таңдау және оларды өсіру агротехникасына қатысты ұсынылған шешімдер сенімді эксперименттік деректермен дәлелденген. Бұрын қолданылған әдістер мен ұқсас шешімдермен нақты салыстыру берілген.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) толығымен жаңа ; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Ғылыми нәтижелер толығымен жаңа . Жаңа жүзім сорттары мен гибрид түрлерінің шаруашылыққа пайдалы белгілері туралы алынған деректер бұрын Қазақстанның оңтүстік аймақтарында жарияланбаған. Жүргізілген зерттеу интродукция, сұрыптану және агробиология салаларындағы ғылыми білімді толықтыруға өз үлесін қосады.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма? 1) толығымен жаңа ; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Диссертацияның қорытындылары толығымен жаңа . Қорытындылар түпнұсқалық сипатқа ие болып, кең көлемдегі дала және зертхана бақылауларына негізделген. Олар бұрынғы белгілі тұжырымдарды қайталамай, бар ғылыми түсініктерді кеңейтеді және толықтырады.

		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Диссертациялық жұмыстағы агротехнологиялық, экологиялық және экономикалық шешімдер толығымен жаңа болып табылады. Бақша шаруашылығында биологияландырылған технологияларды қолданудың агроэкономикалық және экологиялық тиімділігі дәлелденді.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research және (квалитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Ұсынылған шешімдер (техникалық, экономикалық, басқарушылық) толықтай жаңа болып табылады. Автор бұталарға жүктеме нормалары мен оларды қалыптастыру тәсілдерін қоса алғанда, агротехникалық тәсілдерге, жаңа жүзім сортары мен гибрид түрлерін таңдауға қатысты жаңа әдістемелік көзқарастарды ұсынған, сондай-ақ олардың өндірісте қолданылу перспективаларын айқындаған. Негізгі тұжырымдар маңызды эмпирикалық деректер мен ғылыми дәлелдерге негізделген, оған далалық тәжірибелер, фенологиялық бақылаулар, жемістердің морфологиялық және технологиялық бағалауы кіреді.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әр ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) иә; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) иә;	7.1 1) дәлелденді; Қорғауға ұсынылған барлық тұжырымдар эксперименттік деректермен расталған, ғылыми мақалаларда жарияланған және бірнеше вегетациялық маусымдардың нәтижелерімен қолдау тапқан. Қорғауға қойылған негізгі тұжырымдар дәлелденген. 7.2 2) жоқ; Қорғауға ұсынылған диссертацияның тұжырымдары қарапайым емес және ғылыми жаңалық сипатында. 7.3 1) иә; Тұжырымдар белгілі ғылыми фактілерді қайталамайды және өңірде алғаш рет жүргізілген

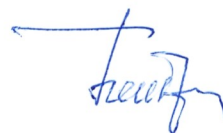
		2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең; 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) иә; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	түпнұсқа зерттеулерге негізделген. Зерттеу нәтижесінде жоғары өнімді және ауруларға төзімді жүзімнің сорттары мен гибрид түрлері анықталды, олар шаруашылық жағынан құнды белгілерге ие. 7.4 3) кең; Жұмыстың нәтижелері ғылыми мекемелерде, аграрлық университеттерде, өндірістік шаруашылықтарда, тәлімбақтарда, агроконсалтинг жүйесінде және білім беру бағдарламаларында қолданылуы мүмкін. 7.5 1) иә; Негізгі нәтижелер рецензияланатын журналдарда жарияланған және ғылыми конференциялар барысында апробациядан өткен, бұл олардың ғылыми негізділігін растайды.
8.	Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдістеменің тандауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған: 1) иә; 2) жоқ. 8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) иә; 2) жоқ. 8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар	Иә. Автор зерттеу пәні мен мақсатына сәйкес ғылыми әдістерді сауатты тандаған. Классикалық агробиологиялық және заманауи сандық тәсілдер қолданылған. Иә. Мәліметтерді талдау үшін қазіргі заманғы бақылау, өңдеу және интерпретация әдістері, соның ішінде компьютерлік бағдарламаларды қолдану қолданылды. Иә. Нәтижелер дала тәжірибелерімен, статистикалық талдау мен ұқсас көрсеткіштермен салыстыру арқылы расталды.

		бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) иә ; 2) жоқ .	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған/ішінара расталған/расталмаған .	Тұжырымдар өзекті ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталғаны – расталды. Барлық маңызды тұжырымдар библиографиялық дереккөздермен қамтамасыз етілген, олардың басым бөлігі өзекті және рецензияланған.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз .	Қолданылған әдебиеттер тізімі жеткілікті . Библиографиялық тізім қазіргі мәселенің жай-күйін көрсетеді, оған отандық және шетелдік еңбектер кіреді.
9.	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) бар ; 2) жоқ .	Иә. Диссертацияның теориялық маңызы бар.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) иә ; 2) жоқ .	Иә. Зерттеу нәтижелері өндірістік шаруашылықтарға, әсіресе Қазақстанның оңтүстік аймақтарында тікелей енгізуге жарамды.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) толығымен жаңа ; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Практикалық ұсыныстар толығымен жаңа . Өңірде бұрын қолданылмаған жаңа сорттар мен гибрид түрлерді таңдау бойынша, сондай-ақ агротехникаға қатысты нақты ұсыныстар әзірленген.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары ; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Докторанттың академиялық жазу сапасы жоғары деңгейде: мәтін сауатты, логикалық және ғылыми негізделген тілде берілген; жұмыстың құрылымы бірізді, диссертациялық зерттеулерге қойылатын талаптарға сай рәсімделген.
11.	Диссертацияғы ескертулер	Жалпы диссертациялық жұмысты талдау кезінде айтарлықтай кемшіліктер анықталған жоқ, сол себепті жұмысқа қатысты ескертулер жоқ.	
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми	Докторант диссертациялық жұмыс пен ғылыми мақалаларды қорғауға ұсынады, бұл қолданыстағы талаптарға сәйкес келеді және нәтижелерінің рецензияланған журналдарда жариялануы арқылы дербес ғылыми зерттеудің жүргізілгенін растайды.	

	деңгейі (диссертация мақалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)	
13.	Ресми рецензенттің шешемі (осы Үлгі ереженің 28- тармағына сәйкес	Жұмыс диссертацияларға қойылатын философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін беру ережелерінің талаптарына сәйкес келеді. Автор Ажитаева Лаура Амантайқызы 8D08103 – «Жеміс-көкөніс шаруашылығы» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп санаймын.

РЕСМИ РЕЦЕНЗЕНТ:

Ресей Федерациясы, «Солтүстік
Кавказ агрономия, жүзім
шаруашылығы және шарап жасау
федералды ғылыми орталығы»
мемлекеттік бюджеттік ғылыми
мекемесі, «Жүзім шаруашылығы»
ғылыми орталығының жетекші
ғылыми қызметкері, а.ш.ғ.д., доценті

В.С. Петров

2025 жылғы маусымның «__» күні

Северо-Кавказский федеральный научный центр садоводства, виноградарства, виноделия,
350901, Краснодарский край, г. Краснодар, ул. им. 40 - летия Победы, 39

Подпись Петрова В.С. заверяю:
Начальник отдела кадров

О.В. Будыльская

